

Έντυπη Έκδοση
Κυριακή Ελευθεροτυπία, Κυριακή 14 Ιουλίου 2013

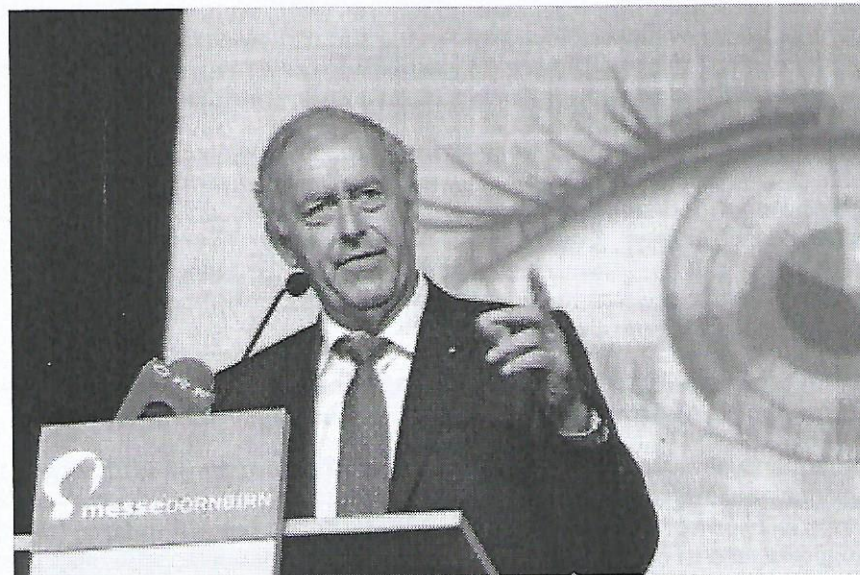
Ο FRANZ JOSEF RADERMACHER ΑΠΟΜΥΘΟΠΟΙΕΙ ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΣΤΟΙΧΗΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

«Η διεύρυνση των ανισοτήτων συνιστά απειλή για τα κράτη»

Οδηγούμαστε σε μια λύση των περιβαλλοντικών προβλημάτων με τη φτωχοποίηση ολόένα και περισσότερων ανθρώπων

Του ΧΑΡΗ ΤΟΠΑΛΙΔΗ*

Η Ελλάδα δεν είναι σε θέση να επιδείξει τις επιδόσεις που θα έπρεπε. Αν είχε το δικό της νόμισμα θα μπορούσε να αντιδράσει. ΜΕ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ της «Limits to Growth», η Λέσχη της Ρώμης προειδοποίησε το 1972 για τα όρια που εγείρονταν μακροπρόθεσμα στην οικονομική και δημογραφική μεγέθυνση στο πλαίσιο του βιομηχανικού μοντέλου ανάπτυξης, λόγω της εμφάνισης έντονων περιβαλλοντικών πιέσεων (αυξανόμενη μόλυνση, επερχόμενη έλλειψη μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων).

Σήμερα, 40 χρόνια μετά, η κλιματική αλλαγή και οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας κυριαρχούν στη δημόσια ατζέντα, ενώ η ανάπτυξη οδεύει προς ένα νέο μοντέλο εξέλιξης, προσανατολισμένο στην αντιμετώπισή τους μέσω της επιτάχυνσης της τεχνολογικής προόδου. Παράλληλα εμφανίζεται η εκρηκτική διεύρυνση των κοινωνικών ανισοτήτων και η κρίση χρέους.

Πώς συνδέεται ο περιβαλλοντικός προσανατολισμός των σύγχρονων πολιτικών ανάπτυξης με την αύξηση της έντασης των κοινωνικών πιέσεων και γιατί επανέρχονται οι ανησυχίες για τη βιωσιμότητα της ευημερίας; Απαντά ένα εξέχον μέλος της Λέσχης της Ρώμης, ο καθηγητής για τις Βάσεις Δεδομένων / Τεχνητή Νοημοσύνη στο Πανεπιστήμιο της Ουλμ, dr. Franz Josef Radermacher, δ/ντής του Ερευνητικού Ινστιτούτου για την Επεξεργασία της Εφαρμοσμένης Γνώσης (FAW/n, Ουλμ) και συγγραφέας πολλών άρθρων για την ανάπτυξη.

*** Πώς εξελίχθηκε η Λέσχη στα τελευταία 40 χρόνια και σε ποιο βαθμό η μετάβαση στο νέο μοντέλο ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας της γνώσης απηχεί τις απόψεις και επιβεβαιώνει τις θέσεις της;**

**Η Λέσχη της Ρώμης συνεχίζει έως σήμερα την αποστολή της, είναι ακόμη πολύ δραστήρια και πολλοί άνθρωποι ακούν το μήνυμά της. Τα τελευταία 40 χρόνια πολλά πράγματα εξελίχθηκαν σύμφωνα με τις προβλέψεις της. Το 2012 ο Jorgen Randers, ένας από τους συγγραφείς του «Limits to Growth», δημοσίευσε μια έκθεση προς τη Λέσχη με τίτλο «2052», η οποία αναλύει τα τελευταία 40 χρόνια και κάνει προβλέψεις στο μέλλον για τα επόμενα 40. Ναι, είναι αλήθεια ότι η παγκόσμια αντιπαράθεση απόψεων που διεξάγεται σήμερα στον ΟΟΣΑ και σε άλλα διεθνή φόρα συμβαδίζει σε μεγάλο βαθμό με τη σκέψη της Λέσχης. Εν τούτοις αυτό δεν σημαίνει ότι τα πράγματα εξελίσσονται στην κατεύθυνση που θα θέλαμε. Η παρατήρηση της Λέσχης είναι ότι τα τελευταία 40 χρόνια η κατάσταση έχει γίνει πολύ πιο δύσκολη συνολικά και ειδικά σε ό,τι αφορά την έκρηξη του

παγκόσμιου πληθυσμού. Αυτή η εξέλιξη είναι επίσης συνέπεια της παγκόσμιας νεοφιλελεύθερης οικονομικής ατζέντας.

*** Η νέα τεχνολογία βελτίωσης της αποδοτικότητας των φυσικών πόρων προϋποθέτει τη ριζική αύξηση της έντασης κεφαλαίου. Ποιες είναι οι επιπτώσεις της εισαγωγής της στην εργασία και στην κοινωνική συνοχή;**

******Η παγκόσμια νεοφιλελεύθερη ατζέντα αποσκοπεί στην περισσότερο αποδοτική χρήση των φυσικών πόρων. Αυτό είναι ένα θετικό βήμα. Εν τούτοις, λόγω της επίδρασης που έχει η χρήση της νέας τεχνολογίας, λειτουργεί ως μπουρρανγκ στη συνολική παραγωγή. Δηλαδή ενώ χρησιμοποιούμε περισσότερους φυσικούς πόρους ανά μονάδα προϊόντος εκροής, συνολικά χρησιμοποιούμε περισσότερους. Αυτό συμβαίνει γιατί τώρα παράγουμε περισσότερες μονάδες προϊόντος με μεγαλύτερη ταχύτητα από το ρυθμό βελτίωσης της χρήσης φυσικών πόρων ανά μονάδα προϊόντος. Επίσης η ανάπτυξη είναι πολύ μεγάλης έντασης κεφαλαίου. Σε αυτές τις συνθήκες η παγκοσμιοποίηση προσφέρει πολλές ευκαιρίες για να ασκηθεί πίεση στην εργασία, η οποία οδηγεί στη συρρίκνωση της κοινωνικής συνοχής, υπό την έννοια της πρόκλησης γενικευμένης κοινωνικής επισφάλειας (precarization) ή της βραζιλιανοποίησης [σ.σ. του ελέγχου του μεγαλύτερου μέρους (80-90%) του ΑΕΠ από μια μικρή πληθυσμιακή ομάδα (10-20%)] του κόσμου: λιγότερη ισορροπία, περισσότερη ανισότητα, μια τάση προς μια κοινωνία δύο τάξεων. Η κρίση του ευρώ στην Ευρώπη έχει επιβαρύνει αυτήν την εξέλιξη. Πολύ πλούσιοι άνθρωποι έγιναν πλουσιότεροι λόγω της κρίσης, ενώ πολλοί άνθρωποι στην άλλη πλευρά του κοινωνικού φάσματος χάνουν την εργασία τους και τα κρατικά χρέη αυξάνονται. Κάτω από αυτές τις συνθήκες η χρηματοδότηση του χρέους καθίσταται πολύ δύσκολη, ενώ το χρέος οδηγεί σε πολιτικές λιτότητας, όπως βλέπουμε στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες της νότιας Ευρώπης, με εξαιρετικά δυσάρεστες συνέπειες για τη γενική απασχόληση. Από την άποψη της κοινωνικής συνοχής, αυτή είναι μια πολύ αρνητική εξέλιξη.

*** Η Λέσχη είχε δεχτεί την κριτική ότι η έκθεσή της υπερτιμούσε τα περιβαλλοντικά και υποτιμούσε τα κοινωνικά όρια και ότι αν η μεταβιομηχανική πορεία της ανάπτυξης εστιάζονταν μονομερώς στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών αποκλειστικά μέσω της τεχνολογικής προόδου (έντασης κεφαλαίου), τότε όλη η πίεση στη μεγέθυνση θα μεταβιβαζόταν στην κοινωνική διάσταση της ανάπτυξης. Πώς σχολιάζετε την κριτική με βάση τις κοινωνικές επιπτώσεις της κρίσης;**

******Υπάρχει ο κίνδυνος ότι, αντιμετωπίζοντας το περιβαλλοντικό ζήτημα μέσα από ένα νεοφιλελεύθερο πλαίσιο, τελικά θα οδηγηθούμε σε μια λύση των περιβαλλοντικών προβλημάτων με την πτωχοποίηση ολόενα περισσότερων ανθρώπων. Φτωχός σημαίνει να μην έχεις πλέον επαρκή πρόσβαση σε φυσικούς πόρους, όπως η ενέργεια. Μια τέτοια κατάσταση σημαίνει γενικευμένη κοινωνική επισφάλεια (precarization) και πορεία προς τη βραζιλιανοποίηση της κοινωνίας. Η βραζιλιανοποίηση έχει, πράγματι, πολλές πιθανότητες να αποτελέσει το μέλλον της ανθρωπότητας. Σαφώς δεν είναι πορεία που οδηγεί στη βιωσιμότητα, αλλά ο κίνδυνος να οδηγηθούμε προς αυτήν την κατεύθυνση είναι τεράστιος.

*** Εφόσον η βραζιλιανοποίηση είναι άμεση συνέπεια του νέου μοντέλου ανάπτυξης, ποιες προοπτικές διαγράφονται ως προς τη βιωσιμότητα της ευημερίας;**

******Η βραζιλιανοποίηση όταν αναπτυχθεί ως παγκόσμια τάση συνιστά μείζονα απειλή για την ευημερία, στην ισορροπία που γνωρίσαμε, τουλάχιστον στα αναπτυγμένα τμήματα του πλανήτη, κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Προσωπικά βλέπω ότι η πιθανότητα να ακολουθήσουμε αυτήν την πορεία ξεπερνά το 50%. Γιατί η επίτευξη της βιωσιμότητας της ευημερίας απαιτεί ευρύτατη παγκόσμια συνεργασία και κολοσσιαίες μεταβιβάσεις χρηματοοικονομικών πόρων, και υπάρχει πολύ μεγάλη αντίσταση για να ακολουθηθεί ένας τέτοιος δρόμος προς το μέλλον, όπως μπορούμε να δούμε ακόμη και στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο πλαίσιο της κρίσης του ευρώ.

*** Η Ελλάδα βρίσκεται σήμερα στην αιχμή της κρίσης της Ευρωζώνης και το χρέος της το 2014 αναμένεται να ανέλθει σε 180% του ΑΕΠ (ΟΟΣΑ). Στις νέες συνθήκες της ανάπτυξης, θεωρείτε εφικτή την εξυπηρέτησή του με το ακολουθούμενο πρόγραμμα ή η Ευρωζώνη θα έπρεπε να συμβάλει στη βιωσιμότητα του χρέους των υπερχρεωμένων χωρών της στο πλαίσιο μιας περισσότερο ενωμένης, δημοσιονομικά και πολιτικά, Ευρωπαϊκής Ένωσης;**

******Τα προβλήματα της Ελλάδας σχετίζονται με την ανεπαρκή διακυβέρνησή της, αλλά και -ακόμη περισσότερο- με τις αδυναμίες στη δόμηση της Ευρωζώνης. Η Ευρωζώνη δεν ήταν προετοιμασμένη για μια παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση, όπως αυτή που εκδηλώθηκε. Αυτή η κρίση έδειξε τα όρια του νεοφιλελεύθερου παραδείγματος. Το τίμημα της υπέρβασής του πληρώθηκε από τα εθνικά κράτη και έμμεσα από τους πολίτες, ιδιαίτερα αυτούς που ήταν σε δυσχερέστερη κοινωνικά θέση. Σε ό,τι αφορά αυτό το επιπρόσθετο χρέος, οι χρηματοπιστωτικές αγορές έγιναν νευρικές ή, για να το θέσω διαφορετικά, μπόρεσαν να χρησιμοποιήσουν αυτήν την κατάσταση, η οποία είναι στο μέγιστο βαθμό αποτέλεσμα της δικής τους προβληματικής λειτουργίας, για να απομυζήσουν περισσότερα χρήματα από τα κράτη. Κάτω από αυτές τις συνθήκες η Ελλάδα δεν είναι σε θέση προς το παρόν να επιδείξει τις επιδόσεις που θα έπρεπε. Αν είχε το δικό της νόμισμα, θα μπορούσε να αντιδράσει με υποτίμηση του νομίσματός της. Αλλά τώρα, ούσα μέλος της Ευρωζώνης, αυτή η επιλογή δεν είναι, πλέον, διαθέσιμη. Αν θέλουμε να κρατήσουμε άθικτη την Ευρωζώνη, θα χρειαστούν σαρωτικές αλλαγές στη διακυβέρνηση και στις επιδόσεις της Ελλάδας και άλλων χωρών μέσα σε ένα αυστηρό ευρωπαϊκό καθεστώς. Αλλά, από την αντίθετη πλευρά, αυτό εμπλέκει μαζικές χρηματικές μεταβιβάσεις από τα ισχυρότερα μέρη της

Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης προς τα υπόλοιπα. Αυτό απαιτείται για να φθάσουμε σε μια δημοσιονομικώς και πολιτικώς καλύτερα ενωμένη Ευρωπαϊκή Ένωση, την οποία χρειαζόμαστε ούτως ή άλλως. Αν έχουμε τη δύναμη να φθάσουμε εκεί, είναι ένα τελείως διαφορετικό ζήτημα. Ελπίζω παρά πολύ ότι θα το καταφέρουμε.

* Δρ Οικονομικών και συγγραφέας του βιβλίου «Η παγκόσμια κρίση της ευημερίας. Η βιώσιμη ανάπτυξη στη μετάβαση από τη βιομηχανική στην παγκόσμια οικονομία της γνώσης», Εκδόσεις ΑΠΘ, 2012

WHO is who

Η ΛΕΣΧΗ της Ρώμης ιδρύθηκε το 1968 και αποτελείται σήμερα από ανεξάρτητες κορυφαίες προσωπικότητες που ενδιαφέρονται να συμβάλουν σε έναν καλύτερο κόσμο. Οι στόχοι της είναι: να εντοπίσει τα πιο κρίσιμα προβλήματα που θα καθορίσουν το μέλλον της ανθρωπότητας, να αξιολογήσει εναλλακτικά σενάρια, να αναπτύξει και να προτείνει πρακτικές λύσεις στις προκλήσεις και να προκαλεί δημόσιο διάλογο και αποτελεσματική δράση για τη βελτίωση των προοπτικών. Η Λέσχη επικεντρώθηκε τα πρώτα χρόνια στα προβλήματα σχετικά με τα «όρια στην ανάπτυξη». Στο νέο της πρόγραμμα εστιάζει στις αιτίες της συστημικής κρίσης και ορίζει την ανάγκη μιας νέας οικονομίας, που θα παράγει πραγματικό πλούτο και ευημερία, που δεν θα υποβαθμίζει τους φυσικούς πόρους και θα παρέχει σημαντικές θέσεις εργασίας και επαρκές εισόδημα για όλους τους ανθρώπους.
